

LUND UNIVERSITY

Den kvantitativa förekomsten av genusrelaterad litteratur på kurser vid Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi

Ek, Richard

2001

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Ek, R. (2001). *Den kvantitativa förekomsten av genusrelaterad litteratur på kurser vid Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi*. (Genusperspektiv i undervisning och lärande. Rapport från en kurs för lärare inom området humaniora och teologi). Centrum för genusvetenskap, Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

*Projektarbete
Richard Ek*

Den kvantitativa förekomsten av genusrelaterad litteratur på Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi:s kurser

Inledning

I rapporten "Genusperspektiv i ekonomisk historia" berättar Anne Jerneck om hur inslaget av genusrelaterad litteratur alltid varit sparsamt förekommande på de olika kurserna i ämnet. Försöket att föra in ett genusbaserat synsätt i undervisningen har visat sig vara mycket svårt av en rad anledningar. Det går inte att stoppa in hur mycket litteratur som helst på de olika kurserna och den mer traditionella fakta-litteraturen har ansetts viktigare. På Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi har situationen varit likartad. Genusrelaterad litteratur har inte haft någon plats på de olika kurserna och det har funnits ett konservativt motstånd mot att stryka annan, mer "nödvändig" litteratur, för att få plats med texter om genus, kön och kvinnornas geografi. I en kort rapport av Ingrid Linse ("Har vi ett könsperspektiv på vår undervisning?") påpekas också svårigheterna att finna lämplig litteratur och att det finns en brist hos lärarna på kunskaper om genusdimensionen inom geografiämnet. Successivt har det dock förts in mer och mer litteratur av detta slag, inte på grund av att ett genusperspektiv genomsyrar undervisningen utan beroende på enskilda lärares initiativ.

I den fortsatta diskussionen om huruvida det i nuläget förekommer tillräckligt med genusorienterad kurslitteratur eller ej kan det vara värdefullt att ha en kvantitativ uppfattning om mängden genusrelaterad litteratur som för närvarande förekommer på institutionens kurser. En kvantitativ beräkning har sina uppenbara begränsningar, men ger likväl en helhetsbild som ändå säger något. Ett kvantitativt förfaringssätt ger också möjligheter att jämföra, dels över tiden, dels med andra institutioner. Ett kvantitativt resultat, i form av siffror och procentandelar är också något som olika grupperingar i diskussionen kan samlas kring även om de sedan har olikartad syn när det sedan gäller mer kvalitativa aspekter. Dessutom är det så att även om genusperspektivet kan tas upp mer i undervisningen än vad litteraturen antyder är det ändå kurslitteraturen som bedöms som mest central av studenterna.

Därför har jag valt att göra mitt projektarbete i form av en kvantitativ rapport som ger en helhetstäckande beskrivning av kurslitteraturen höstterminen 1999. Först kommer jag gå igenom kurs för kurs, redovisa andelen genusrelaterad litteratur i antal sidor och dess andel av den totala kurslitteraturen samt kort redogöra för vilken typ av genusrelaterad litteratur som förekommer. I ett andra steg kommer jag sedan dela in den totala andelen genusorienterad litteratur som förekommer på institutionens kurser i fyra kategorier; kvinnolitteratur, jämställdhetslitteratur, genuslitteratur och feministisk litteratur. Denna kategorisering bygger på Maud Eduards kapitlet "En allvarsam lek med ord" från SOU1995:110. Även om denna

kategorisering, som alla kategoriseringar också har sina begränsningar ur ett metodperspektiv, är den likväl ett sätt att bryta ner den klumpiga sammanslagningen ”genusrelaterad litteratur”, som innehåller många olika typer av texter. Avslutningsvis kommentarer jag kort det ”nödvändiga i att börja någonstans”. Genusrelaterad litteratur är något som ofta hängs på den övriga kurslitteraturen likt en påse, vilket inte alla gånger är helt lyckat. Men samtidigt är det en början, och man måste börja någonstans utan att för den skull nöja sig med det hur länge som helst.

Resultat

Samhällsgeografi 1-20 poäng

SGE110:1 Introduktion: Geografins grunder, 2 poäng

Totalt antal sidor	537
”Genussidor”	25
Andel	4,65%

Här förekommer två artiklar av Tora Friberg och Lena Gonäs. Friberg tar upp kulturgeografins utmaningar utifrån ett maktperspektiv, och även om genussynsättet inte finns med explicit är det något som genomsyrar artikeln, främst i resonemangen om framtidens samhällsplanering. Gonäs tar upp arbetsmarknadens geografi där hon skiljer på män och kvinnor i diskussionen om arbetslöshet, arbetsmarknadsstrategier och välfärdsproblematiken.

SGE110:2: Tre globala utmaningar: Befolkningsökning, resursanvändning och miljöförstöring, 6 poäng

Totalt antal sidor	839
”Genussidor”	37,5
Andel	4,47%

Här är ”tyngsta” inslaget artikeln ”Fertility, Dimensions of Patriarchy, and Development in India” som främst betonar kvinnors valmöjligheter i en samhällelig patriarki. Giftemålstraditioner, fertilitet och barnbegränsning tas upp som exempel på områden där indiska kvinnor har begränsade valalternativ. I den övriga litteraturen förekommer enstaka sidor om kvinnors arbete (0,5 sidor), skillnader mellan könen (1 sida), mödrahälsa och aborter (1 sida), kvinnor och demografi (6 sidor) samt om ojämn könsfördelning på olika platser i Sverige (2 sidor).

SGE110:3: Näringsliv och samhälle, 6 poäng

Totalt antal sidor	1067
”Genussidor”	1,5
Andel	0,14%

Här förekommer texter om betydelsen av kvinnor som arbetskraft (0,5 sidor) samt om

jämställdhet mellan könen (1 sida)

SGE110:4: Landskapsförändring, urbanisering och bebyggelseutveckling, 6 poäng

Totalt antal sidor	1005
”Genussidor”	15,5
Andel	1,54%

Här dominerar en artikel av Mona Domosh, ”With ‘Stout Boots and a Stout Heart’, Historical Methodology and Feminist Geography” som framlyftander feministiska tankegångar i det geografiska fältarbetet. Övriga textbitar är om kvinnor i staden (2 sidor) och kvinnor och den designade urbana strukturen (0,5 sidor).

Samhällsgeografi 21-40 poäng

SGE201:1: Den ekonomiska utvecklingens geografi, 5 poäng

Totalt antal sidor	1034
”Genussidor”	5
Andel	0,48%

Här förekommer några sidor om kvinnor i perifera arbetskraftsstyrkor (4 sidor) och effekterna av strukturomvandlingar på kvinnor (1 sida)

SGE201:2: Stadens ekonomiska och sociala omvandling, 5 poäng

Totalt antal sidor	1036
”Genussidor”	173
Andel	16,70%

Här förekommer mycket litteratur om jämställdhet (58 sidor), kvinnor (55 sidor), män (7 sidor), svart maskulinitet i Sallie Westwoods artikel ”Racism, Black Masculinity and the Politics of Space” (9 sidor) och homosexuella i Benjamin Forests artikel ”West Hollywood as Symbol: The Significance of Place in the Construction of a Gay Identity” (18 sidor), med mera.

SGE201:3: Geografisk begreppsanalys och metod, 5 poäng

Totalt antal sidor	400
”Genussidor”	0
Andel	0%

Här är endast 400 sidor fast kurslitteratur. Vidare tillkommer ca 1000 sidor i samband med en individuell geografisk begreppsanalys, sidor som studenten i stor utsträckning själv väljer.

Samhällsgeografi 41-60 poäng

SGE301:1: Geografisk idéhistoria och vetenskapsteori, 5 poäng

Totalt antal sidor	830
”Genussidor”	88
Andel	10,60%

Här återkommer artiklarna av Friberg och Gonäs från SGE110:1 tillsammans med Linda McDowell och Doreen Masseys artikel ”A Womans Place?” Artikeln tar upp hur män och kvinnor formar platser med olika karaktärer och hur patriarkalet på olika sätt sätter sin stämpel på olika konkreta platser (18 sidor). Vidare finns här en lång genomgång av feminism och feministisk geografi i Richard Peets beskrivning av geografins ämneshistoria (45 sidor).

SGE301:2: Utvecklingslinjer inom geografin, alt 1; Staden och kulturlandskapet, 5 poäng

Totalt antal sidor	900
”Genussidor”	30
Andel	3,33%

Här förekommer delar av Doreen Masseys bok ”Place, Gender and Space” (27 sidor) samt några sidor om konstruktionen av män och kvinnor i boken ”Cultural Geography” av Mike Crang (3 sidor).

SGE301:2: Utvecklingslinjer inom geografin, alt 2; Näringslivets globalisering och samhällskonsekvenser, 5 poäng

Totalt antal sidor	735
”Genussidor”	4
Andel	0,54%

Här finns ett avsnitt om kvinnor som perifer arbetskraft (4 sidor) i R. Hayters bok ”The Dynamics of Industrial Location. The Factory, the Firm and the Production System”.

SGE301:2: Utvecklingslinjer inom geografin, alt 3; Utvecklingsgeografisk fördjupning, 5 poäng

Totalt antal sidor	1003
”Genussidor”	8
Andel	0,80%

Här förekommer några sidor om ålders- och könsimplikationer (3 sidor) och kvinnor och arbete (5 sidor) i J. Riggs bok ”Southeast Asia, The Human Landscape of Modernization and Development”.

Samhällsgeografi 61-80 poäng

SGE401:1 Nya riktningar inom kulturgeografi, 5 poäng

Totalt antal sidor	1946
”Genussidor”	86
Andel	4,42%

Här förekommer flera artiklar av ren forskningskaraktär kring patriarkat (Jo Foord & Nick Gregsons ”Patriarchy: Towards a Reconceptualization” [26 sidor]), feministisk vetenskapssociologi (Donna Haraways ”Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective” [21 sidor]) Vidare finns Linda McDowell och Doreen Masseys ”A Womans Place?” på nytt (18 sidor) samt en artikel av Gillian Rose om ”Performing Space”. Vidare finns här ett antal ”strösidor” om feminism som vetenskapstradition.

SGE401:2 Metodkurs, 5 poäng

Totalt antal sidor	500
”Genussidor”	0
Andel	0%

Geografi 1-40 poäng

GEG410: Delkurs 1-3, 16 poäng

Totalt antal sidor	1860
”Genussidor”	0
Andel	0%

GEG410: Delkurs 4, ? poäng

Totalt antal sidor	1265
”Genussidor”	15
Andel	1,19%

Här finns endast brottstycken av genusrelaterad litteratur om ojämn könsfördelning (2 sidor), om kvinnlig arbetskraft (0,5 sidor), skillnader mellan könen (1 sida), mödrahälsovård och kvinnor och demografi (7 sidor), kvinnor i staden (2 sidor), könsdelade befolkningspyramider (2 sidor) samt kvinnor och den urbana designen (0,5 sidor).

GEG410: Delkurs 5, ? poäng

Totalt antal sidor	843
”Genussidor”	0,5
Andel	0,06%

Här återfinns 0,5 sidor om kvinnor som arbetskraft.

GEG410: Delkurs 6, ? poäng

Totalt antal sidor	1330
”Genussidor”	3,5
Andel	0,26%

Här finns en könsuppdelad befolkningspyramid (1 sida), en text om kvinnor i afrikanskt jordbruk (1 sida), om kvinnor inom industrin (1 sida) samt om kvinnor i staden (0,5 sidor)

GEG410: Delkurs 7, ? poäng

Totalt antal sidor	185
”Genussidor”	0
Andel	0%

Övriga kurser

SGE011: Landskap - bebyggelse - människa, 5 poäng

Totalt antal sidor	1051
”Genussidor”	20
Andel	1,90%

Här finns en artikel av Mona Domosh om ”Feminine Building: Gender Ideology and Aesthetic Ideology” som tar upp feministiska aspekter och den maskulint färgade utformningen av staden (20 sidor).

SGE023: Europas ekonomiska och politiska geografi, 10 poäng

Totalt antal sidor	1600
”Genussidor”	0
Andel	0%

SGE024: Samhällsgeografi med planeringsinriktning, 10 poäng

Totalt antal sidor	1107
”Genussidor”	185
Andel	16,71%

Här är merparten av den förekommande genusslitteraturen om jämställdhetsaspekter på fysisk planering och byggd miljö (137 sidor). Vidare förekommer 18 sidor om kvinnor och mäns syn på planering och om kvinnor i mäns städer.

SGE031: Näringslivets globalisering, 10 poäng

Totalt antal sidor	1350
”Genussidor”	0
Andel	0%

SGE032: Näringslivet, regionen och globaliseringen, 10 poäng

Totalt antal sidor	1180
”Genussidor”	0,5
Andel	0,04%

Här finns 0,5 sidor om kvinnors arbete

SGE041: Världens geografi - regionalekonomisk grundkurs, internetbaserad, 10 poäng

Totalt antal sidor	1070
”Genussidor”	0
Andel	0%

Totalt, institutionens alla kurser

Totalt antal sidor	24673
”Genussidor”	698
Andel	2,82%

Det här är naturligtvis en undersökning som inte är perfekt. Alla kurser som institutionen håller i är inte med. Kurserna i U-landskunskap valdes bort eftersom de är organisatoriskt disciplinöverskridande. Vidare har jag inte fått tillgång till absolut all kurslitteratur som är aktuell. Dock är de texter jag missat av liten omfattning vilket sannolikt inte påverkar det helhetintryck som beräkningen är avsedd att ge. När jag gått igenom den litteratur som varit tillgänglig har jag gått efter rubriker, figurer och andra ”landmärken” i texten. Enstaka korta hänvisningar till feminism, genus etc gömda i texten har jag därför missat. Dessutom kan en text mycket väl genomsyras av ett genusperspektiv även om det inte uttrycks i rubriker etc. Ett sådant exempel är Mike Crangs bok ”Cultural Geography”. Men samtidigt går det inte att

komma ifrån att kapitel- och rubriksättning säger något om vilken tonvikt författaren eller författarna lägger på genusdimensionen.

I möjligaste mån vill jag låta siffrorna tala för sig själv, men jag vill ändå dra två slutsatser. Den första är att det är i de större traditionella läroböckerna som genusaspekterna är starkt marginaliserade. Genusdimensionen nämns antingen inte alls, eller över ett par sidor. Att dessa böcker ofta är på 400-600 sidor ger en fingervisning om vilken betydelse som tillmäts olika genusaspekter i denna form av läromedel. Det går inte att komma ifrån att dessa tjocka böcker i detta avseende är konserverande och att det finns ett behov att uppmärksamma detta. Samtidigt är dessa böcker ofta omtyckta av studenterna, och mycket roligare att köpa än svartvita kompendium. Böckerna är dessutom bra på många andra sätt. Därför är det absolut nödvändigt att ha dem kvar så länge andra alternativ inte finns, men på sikt behöver deras innehåll förändras.

Den andra slutsatsen är starkt kopplad till den första. Genusdimensionerna är överlag minst förekommande på geografikurserna. Dessa kurser följs i stor utsträckning av blivande geografilärare. Det är därför nödvändigt att ställa sig frågan hur detta påverkar geografiämnet i framtiden. Det finns en risk att även de kommande geografilärarnas syn på genusrelaterade problemställningar i geografiämnet också konserveras. Anledningen till den lilla närvaron av genusproblematiserande litteratur på geografikurserna är just att de traditionella läroböckerna i mindre utsträckning kompletteras med annan litteratur på dessa kurser.

Ett försök till kategorisering av den ”genusrelaterade litteraturen”

I ”En allvarsam lek med ord” reagerar Maud Eduards mot att begrepp som kvinna, kön, jämställdhet och genus ofta slås ihop innehållsmässigt, utan att hänsyn tas till vad orden betyder och vad som skiljer dem åt. Hon försöker därför kategorisera den ”genusrelaterade forskningen” i fyra grupper; kvinnoforskning, jämställdhetsforskning, genusforskning och feministisk forskning. Kvinnoforskningen är ett forskningsfält som har sina rötter i den politiska kvinnorörelsen och som försöker lyfta fram och synliggöra kvinnornas situation i samhället. Jämställdhetsforskningen är knuten till jämställdhetspolitiken, dvs att män och kvinnor ska ha samma möjligheter, rättigheter etc i samhället. Genusforskningen sätter könsrelationen i fokus och den sociala konstruktionen av de båda könen. Den feministiska forskningen utgår från ett politiskt motstånd mot den rådande könsmaksordningen, ofta beskriven som patriarkat.

Jag utgår här från Eduards uppdelning och kategoriserar dessa 698 sidor i fyra grupper; kvinnolitteratur, jämställdhetslitteratur, genuslitteratur och feministisk litteratur. Här föreligger på nytt nya metodproblem som jag är medveten om. De texter som förekommer på institutionens olika kurser passar sällan in i endast en kategori. De fyra kategorierna är dessutom överlappandes, även i dess arketyppiska mening. Ändå säger detta en del om litteraturen. Christina Mörtberg har gjort en alternativ uppdelning i sin avhandling ”’Det beror på att man är kvinna...’ Gränsvandrerarskor formas och formar informationsteknologi” av olika forskningstraditioner inom vad vi oftast så klumpigt kallar genusforskning. Hennes uppdelning är dock inte lika användbar här även om den är mer substantiell i sitt innehåll.

kvinnolitteratur	215 sidor	30,8%
jämställdhetslitteratur	274 sidor	39,3%
genuslitteratur	98 sidor	14,0%
feministisk litteratur	111 sidor	15,9%

Det här är siffror som ska tas med stor nypa salt. Däremot säger de en del om den grova fördelningen. I Sverige har kvinno- och jämställdhetsforskning en stark tradition medan de mer teoretiska forskningsfälten kring genus och konstruktionen av kön inte riktigt har haft samma ställning. Detta upprepar sig i kategoriseringen av litteraturen på de olika kurserna. Litteraturen som sätter feminismen och genus i fokus förekommer också huvudsakligen på kurserna på B- och C-nivå, huvudsakligen i form av vetenskapliga artiklar. Det är i de större traditionella läroböckerna som kvinno- och jämställdhetslitteraturen främst återfinns, men alltid i ytterst korta ordlag på 0,5 till 4-5 sidor. Slutligen, den jämställdhetslitteratur som förekommer dominerar starkt i kurser eller kursmoment som behandlar samhällsplanering och fysisk planering.

Avslutning

I undervisningen utgör genusaspekten, när den förekommer, ofta en dimension som läggs på de "ordinarie" undervisningsämnena. Ofta talar man om genusperspektivet som en påse som hängs på övriga problemområden. På ett liknande sätt hängs forskning kring män och maskulinitet på den större "påsen" genusvetenskap. Detta förhållningssätt är någon som antagligen genomsyrar även till synes "upplysta" lärare och forskare. Själv har jag talat om "genusdimensionen" och "genusaspekten", ett ordval som indikerar att även jag själv har denna syn på frågor om kön, genus och jämställdhet. I längden duger det inte att nöja sig med detta. Genusfrågor, liksom andra frågor kring makt och relationer behöver vävas in på ett mer naturligt sätt i undervisningen om hur samhället och mänskligheten är beskaffad. Samtidigt måste man börja någonstans. Att ensidigt förkasta förekomsten av allt fler "genuspåsar" i olika kurssammanhang som något otillräckligt är därför ett i mitt tycke för drastiskt beslut. Förändringar måste börja någonstans och i någon utsträckning, men därefter måste det skapas förutsättningar att fördjupa och förbättra det arbete som trots allt påbörjats. Denna redovisning kanske kan bidra till att sådana förutsättningar kan beredas på institutionen.

Litteratur:

Eduards, M (1995): En allvarsam lek med ord. *Viljan att veta och viljan att förstå*. Kön, makt och den kvinnovetenskapliga utmaningen i högre utbildning : slutbetänkande / av Utredningen om insatser för kvinno- och jämställdhetsforskning. SOU 1995:110. Fritze, Stockholm.

Jerneck, A (1998): *Genusperspektiv i ekonomisk historia*. Genusperspektiv i undervisning och lärande. Rapport från en kurs för lärare vid humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet, vårterminen 1997. Kvinnovetenskapligt Forum, Lunds universitet 1998.

Linse, I (199?): *Har vi ett könsperspektiv på vår undervisning?* Jämställdhetsgruppens redogörelse, Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Lunds universitet.

Mörtberg, C (1997): *"Det beror på att man är kvinna..." Gränsvandrererskor formas och formar informationsteknologi*. Avhandling, Institutionen för Arbetsvetenskap, avdelningen Genus och Teknik, Luleå tekniska universitet 1997.